

Wyrok z dnia 19 kwietnia 2006 r.

II UK 141/05

Okres czynnej służby wojskowej, poprzedzonej pracą górniczą, pod warunkiem podjęcia takiej pracy w ciągu 30 dni od zakończenia tej służby, zalicza się do okresów pracy górniczej, o której mowa w art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej, wyłącznie pracownikom zwolnionym z pracy w ramach restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego, którzy złożyli wnioski emerytalne do dnia 31 grudnia 2002 r. na podstawie art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz.U. Nr 162, poz. 1112 ze zm.) lub do dnia 31 marca 2004 r. na podstawie art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006 (Dz.U. Nr 210, poz. 2037 ze zm.), pod dodatkowymi warunkami, że posiadali co najmniej 15 lat pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy oraz spełniali warunki określone w art. 49 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel, Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Zbigniew Myszka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 kwietnia 2006 r. sprawy z wniosku Waldemara K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o emeryturę górniczą, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 16 lutego 2005 r. oddalił apelację Waldemara K. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Jeleniej Górze z dnia 7 października 2003 r. oddalającego odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w K.G. z dnia 30 czerwca 2003 r., którą odmówiono mu prawa do emerytury górniczej.

W sprawie tej ustalono, że wnioskodawca (urodzony dnia 2 września 1960 r.) od dnia 1 września 1978 r. do chwili obecnej jest zatrudniony w Kopalni Węgla Brunatnego „T.” w B. W okresach od dnia 1 września 1978 r. do 21 października 1979 r. oraz od dnia 3 maja 1982 r. do dnia 10 września 1989 r. i od dnia 17 marca 1990 r. do chwili obecnej wykonywał i wykonuje pracę górniczą jako górnik ładowacz, górnik chodnikowy i górnik kombajnista, pod ziemią. Jest to praca wymieniona w poz. 4 załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej oraz stanowisk pracy zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury lub renty (Dz.U. z 1995 r. Nr 2, poz. 8). W okresie od dnia 25 października 1979 r. do dnia 5 kwietnia 1982 r. ubezpieczony odbywał zasadniczą służbę wojskową, nie pracując w tym czasie jako górnik. W dniu 28 kwietnia 2003 r. ubezpieczony złożył wniosek o emeryturę górniczą. Na dzień 30 czerwca 2003 r. okres zatrudnienia ubezpieczonego jako górnika pod ziemią wynosił 22 lata, 1 miesiąc i 2 dni, w tym okres niezdolności do pracy 5 miesięcy i 2 dni.

Po rozpoznaniu wniosku ubezpieczonego organ rentowy wydał decyzję z dnia 30 czerwca 2003 r. odmawiającą przyznania mu prawa do emerytury górniczej. W uzasadnieniu powołał przepisy art. 48 i art. 49 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 887 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach lub ustawa) oraz wskazał, że ubezpieczony wykonywał łącznie pracę górniczą jedynie przez 22 lata 1 miesiąc i 2 dni, co jest niewystarczające do uzyskania prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek, uzależnionej od posiadania 25 lat pracy górniczej.

W tak ustalonych okolicznościach faktycznych Sąd Apelacyjny w pełni podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, który uznał, że ubezpieczony nie spełnił przesłanek określonych w art. 48 i 49 ustawy o emeryturach i rentach, ponieważ udokumentowany przez niego okres pracy górniczej wynosi 21 lat 8 miesięcy i 2 dni. Powołane przepisy uzależniają prawo do przyznania emerytury górniczej bez względu

na wiek od posiadania 25 lat pracy górniczej (wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy), do której zaliczyć można jedynie okresy niezdolności do pracy i urlopu górniczego, o których mowa w art. 48 ust. 2 i ust. 3 ustawy. W katalogu tych okresów ustawodawca nie wskazał okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej. Wprawdzie art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o powszechnym obowiązku obrony) stanowi, że pracownikowi, który w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z czynnej służby podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy, to przepis ten nie stanowi podstawy żądania zaliczenia okresu tej służby przy ustalaniu uprawnień emerytalnych, ponieważ reguluje kwestię uprawnień pracowniczych wynikających ze stosunku pracy, unormowanych w Kodeksie pracy. Oznacza to, że istnienie uprawnień emerytalnych ubezpieczonego wymaga uwzględnienia przesłanek wynikających z art. 48 i 49 ustawy o emeryturach i rentach, co wymaga wykazania 25 lat pracy górniczej, do której można zaliczyć wyłącznie okresy niezdolności do pracy oraz urlopu górniczego. Jest to katalog zamknięty ze względu na wyjątkowość tego świadczenia emerytalnego w stosunku do ogólnych zasad przechodzenia na emeryturę. Ponadto Sąd pierwszej instancji zauważył, że nawet ewentualne zaliczenie okresu służby wojskowej do stażu pracy górniczej ubezpieczonego skutkowałoby osiągnięciem przez niego 25 lat pracy górniczej dopiero w dniu 21 października 2003 r., a więc po dacie wydania zaskarżonej decyzji.

W skardze kasacyjnej skarżący podniósł naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 120 ust 1 w związku z art. 120 ust. 5 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, przez jego błędną wykładnię, skutek czego doszło do nieprawidłowego przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, iż przepis ten reguluje wyłącznie uprawnienia pracownicze uregulowane w Kodeksie pracy. Jako okoliczności uzasadniające rozpoznanie skargi kasacyjnej skarżący wskazał na potrzebę dokonania wiążącej wykładni prawnej przepisu art. 120 ustawy o powszechnym obowiązku obrony i rozstrzygnięcia istotnego problemu prawnego wynikającego z zakresu stosowania oraz relacji istniejących pomiędzy powołaną normą a art. 48 ust. 2 i art. 49 ustawy o emeryturach i rentach. Użyty w art. 120 ust. 1 zwrot „wszystkie uprawnienia wynikające ze stosunku pracy”, prowadzi do rozbieżności w jego

stosowaniu, ponieważ nie precyzuje on jak szerokiego katalogu uprawnień pracownika dotyczy zawarta w nim norma. Nadto wykładni wymagają wzajemne relacje zachodzące pomiędzy art. 120 ust. 1 w związku z art. 120 ust. 5 ustawy o powszechnym obowiązku obrony a przepisami art. 49 oraz art. 48 ust. 2 i 3 ustawy o emeryturach i rentach, a w szczególności „zagadnienie dotyczące pierwszeństwa ‘nadrzędności’ w stosowaniu powołanych przepisów”.

Zdaniem skarżącego, Sądy obu instancji ograniczyły swoje rozważania niemal wyłącznie do przytoczenia treści art. 120 ust 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, nie zwracając uwagi na zasadniczą dla prawidłowego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy treść art. 120 tej ustawy oraz zakres i nadrzędność w jego zastosowaniu. Powołany przepis nie tylko kompleksowo odnosi się do uprawnień pracowniczych osób, które podjęły zatrudnienie po zakończeniu czynnej służby wojskowej, ale nadto w ust. 5 nakazuje stosowanie art. 120 ust. 1 - 4 w sytuacji, gdy postanowienia przepisów szczególnych nie przewidują korzystniejszych uprawnień pracowniczych. Ponadto Sądy obu instancji właściwie nie dokonały wykładni przepisu art. 120 ust 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r., a w szczególności nie odniosły się do tej jego części, która pracownikowi powracającemu do swojego pracodawcy w ciągu trzydziestu dni po okresie służby wojskowej przyznaje prawo wliczenia do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy odbytej służby wojskowej w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy. „Bierność sądów jest tym istotniejsza i bardziej zauważalna, iż ujawnia się także poprzez brak rozważań i odniesienia do treści przepisu art. 120 ust. 3 przyznającego pracownikowi podejmującemu zatrudnienie po upływie trzydziestu dni od chwili zakończenia służby wojskowej prawo do wliczenia do czasu zatrudnienia, okresu służby, od którego zależą uprawnienia w zakresie wymiaru urlopu wypoczynkowego, wysokości odprawy pośmiertnej i emerytury i renty. Brak uzasadnionego rozstrzygnięcia kwestii oraz do jakich uprawnień pracowniczych ustawodawca odnosi treść przepisu art. 120 ust. 1 uniemożliwia przyjęcie zaskarżonego wyroku za prawidłowy”.

Zdaniem skarżącego, Sąd Apelacyjny bezpodstawnie przyjął, że zaliczenie okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresu pracy górniczej stałoby w sprzeczności z art. 48 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a także, że przepis ten, jako późniejszy i szczególny znajduje pierwszeństwo zastosowania. Taka wykładnia wzajemnych relacji powołanych przepisów jest błędna, albowiem stanowiska Sądów obu instancji nie uwzględniają istniejących „zapisów” ustawowych, a w

szczególności art. 120 ust. 5 ustawy o powszechnym obowiązku obrony. W takich okolicznościach skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego jej rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o przysługujących odwołującemu się kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie „o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze i orzeczenie, iż odwołujący się nabył prawo do otrzymania od pozwanego emerytury górniczej”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw prawnych. Została ona oparta wyłącznie na zarzutach naruszenia przepisów prawa materialnego, co sprawiało, że przy jej rozpoznaniu Sąd Najwyższy był związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹¹ § 2 k.p.c.), w tym przede wszystkim ustaleniem, że skarżący nadal wykonuje pracę górniczą w kopalni węgla brunatnego.

Istota sporu sprowadzała się do możliwości zaliczenia do stażu pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy okresu odbytej przez ubezpieczonego zasadniczej służby wojskowej, który przypadł w okresie trwania górniczego stosunku pracy i w czasie trwania którego pracownik został powołany do odbycia tej służby, a po jej odbyciu wrócił w ustawowym terminie do zatrudnienia górniczego. Zgodnie z powołanymi przez skarżącego przepisami art. 120 ust. 1 i 3 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy (ust. 1), natomiast pracownikowi, który podjął pracę po upływie trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia, od którego zależą tylko uprawnienia w zakresie wymiaru urlopu wypoczynkowego i wysokości odprawy pośmiertnej, a także uprawnienia emerytalno-rentowe (ust. 3). Warto wskazać, że od 25 października 2005 r. ust. 3 art. 120 tej ustawy otrzymał następujące brzmienie: pracownikowi, który podjął pracę po upływie trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnie-

nia wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem uprawnień przysługujących wyłącznie pracownikom u pracodawcy, u którego podjęli pracę. Treść analizowanych przepisów odnosi się zatem zasadniczo do zachowania lub przyznania stażowych uprawnień pracowniczych, co nie oznacza, że okresy obytej zasadniczej służby wojskowej nie zachowują istotnego waloru prawnego na gruncie przepisów prawa ubezpieczeń społecznych. Przeciwnie, przerwę w wykonywaniu zatrudnienia w ramach stosunku pracy wywołaną odbywaniem zasadniczej służby wojskowej uznaje się za zawieszenie realizacji nadal trwającego stosunku pracy z tego względu, że w okresie odbywania tej służby nie są wykonywane zobowiązania stron stosunku pracy, ponieważ pracownik doznaje przeszkód w świadczeniu pracy z powodu odbywania zasadniczej służby wojskowej, co prowadzi do zawieszenia świadczeń pracodawcy, które na ogół są ekwiwalentami za pracę wykonaną (por. art. 80 zdanie pierwsze k.p.). Równocześnie obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona ojczyzny, a zakres obowiązku służby wojskowej określa ustawa (art. 85 ust. 1 i 2 Konstytucji RP). Ponadto konstytucyjna zasada demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2), zasada równości wobec prawa i zakaz dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny (art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji) wymuszają na gruncie Konstytucji, będącej najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej (art. 8 Konstytucji RP), ustanawianie takich regulacji ustawowych lub dokonywanie wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które wykluczają jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony ojczyzny. W konsekwencji na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych okresy czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim lub okresy jej równorzędne są zawsze okresami składkowymi (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach), bez potrzeby wypełnienia jakichkolwiek dalszych warunków, a w szczególności bez względu na to, czy okresy obytej służby były poprzedzone stosunkiem pracy lub innym stosunkiem prawnym kreującym tytuł obowiązkowego ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że okres czynnej służby wojskowej jest składkowym okresem ubezpieczenia dla każdego ubezpieczonego, który odbył taką służbę (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach).

Kolejną kwestię stanowi możliwość zaliczenia takich okresów do okresów pracy górniczej, za którą uważa się pracę wykonywaną pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Taka możliwość nie wynika jednoznacznie z art. 120 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, który dotyczy wyraźnie uprawnień pracowni-

czych, przeto jego wykładnia wymaga odniesienia do bezwzględnie obowiązujących unormowań prawa ubezpieczeń społecznych, z których wynika, co następuje. Wyjątkowo okresy czynnej służby wojskowej, poprzedzonej pracą górniczą i pod warunkiem podjęcia takiej pracy w ciągu 30 dni od dnia zakończenia tej służby zalicza się do okresów pracy górniczej, o której mowa w art. 48 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej na podstawie przepisów tej ustawy, wyłącznie pracownikom zwolnionym z pracy w ramach restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego, którzy złożyli wnioski emerytalne do dnia 31 grudnia 2002 r. - na podstawie art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz.U. Nr 162, poz. 1121 ze zm.) lub do dnia 31 marca 2004 r. - na podstawie art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006 (Dz.U. Nr 210, poz. 2037 ze zm.), pod dodatkowymi warunkami, że posiadali co najmniej 15 lat pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy i spełniali warunki określone w art. 49 ustawy o emeryturach i rentach. Oznacza to, że skarżący, który nie jest górnikiem kopalni węgla kamiennego i nie został zwolniony z pracy w ramach restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego, nie podlega tym powołanym regulacjom szczególnym, a zatem okres odbytej przez niego zasadniczej służby wojskowej nie jest okresem zaliczanym do okresów pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w zakresie wymaganym do przyznania prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek.

Kolejna szczególna (wyjątkowa) regulacja ustawowych przesłanek nabycia prawa do wcześniejszej emerytury górniczej, przysługującej bez względu na wiek pracownikom urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r., obejmująca górników, którzy nie podlegali zwolnieniom z pracy wynikającym z procesów restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego, ma charakter zupełny (zamknięty), co wyklucza uznanie okresu odbytej czynnej (zasadniczej) służby wojskowej, poprzedzonej pracą górniczą wykonywaną pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, za pracę górniczą w rozumieniu art. 48 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach. Do przyznania takim pracownikom górnictwa prawa do górniczej emerytury bez ograniczeń wiekowych (bez względu na wiek ubezpieczonego) zalicza się wyłącznie okresy enumeratywnie (wyczerpująco) wskazane w art. 48 ust. 2 pkt. 1 i 2, tj.: okresy niezdolności do pracy z tytułu wypadku przy pracy, wypadku w drodze do

pracy lub z pracy albo z tytułu choroby zawodowej, za które wypłacone zostało wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy albo świadczenie rehabilitacyjne, a także inne niż wymienione w pkt 1 okresy niezdolności do pracy z powodu choroby lub odosobnienia w związku z chorobą zakaźną, za które wypłacone zostało wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy w wymiarze do 35 dni w roku kalendarzowym, bezpośrednio poprzedzone pracą górniczą wykonywaną pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, przypadające w czasie trwania stosunku pracy, a także wymienione w art. 48 ust. 3 tej ustawy okresy: urlopu górniczego w wymiarze do 5 lat oraz świadczenia górniczego do 3 lat, o których mowa w art. 36 ust. 2.

Równocześnie okres czynnej służby wojskowej jest zawsze okresem zaliczalnym do okresów pracy górniczej wymaganej do nabycia prawa do górniczej emerytury jednakże po ukończeniu 55 lat życia przez pracownika urodzonego przed dniem 1 stycznia 1949 r. (art. 34 i 35 ustawy), bądź z tytułu tej służby przysługuje obniżenie wieku emerytalnego - na zasadach określonych w art. 39 ustawy - ubezpieczonemu urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r., spełniającemu warunek określony w art. 27 pkt 2 i niespełniającemu warunków wymaganych do uzyskania górniczej emerytury na podstawie art. 34 ustawy.

Powyższe oznacza, że okres odbytej czynnej (zasadniczej) służby wojskowej przez zatrudnionego górnika zalicza się do składkowych okresów ubezpieczenia wyłącznie na warunkach określonych w art. 6 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 34-35, bądź z art. 39 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), a ponadto był zaliczany na podstawie art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz.U. Nr 162, poz. 1121 ze zm.) oraz art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006 (Dz.U. Nr 210, poz. 2037 ze zm.).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

=====